

DE IJSSEDELTA IN MARITIEM PERSPECTIEF

EEN VERKENNING EN ADVIES

"Life must be understood backwards, but it must be lived forwards". (Søren Kierkegaard 1813-1855)

IN OPDRACHT VAN:

NATIONAAL LANDSCHAP IJSSEDELTA

DOOR **IDMM**

ROBBERT VAN HASSELT, 12-9-2008

R.V.HASSELT@IDMM.NL

INHOUDSOPGAVE

Introductie	4
Samenvatting notitie.....	5
Maritiem erfgoed in haar context, de achtergronden	7
Resultaten van de verkenning algemeen	8
De toekomst van maritiem erfgoed in de IJsseldelta, een strategisch advies	15
Voorgestelde acties.....	17

INTRODUCTIE

In de IJsseldelta ontwikkelen zich waardevolle initiatieven gericht op behoud en exploitatie van maritiem erfgoed. Denk aan de bidders in de IJsseldelta, de Kamper Kogge, de mogelijke ontwikkeling van museumhavens en plannen voor de bouw van de Zwolse Kaag.

Het maritieme erfgoed mag zich verheugen in een toenemende belangstelling van het publiek. Steeds meer ziet men mogelijkheden waarbij, door de ontwikkeling van maritiem erfgoed, een sterke economisch en sociaal maatschappelijke impact ontstaat.

In dit kader heeft Nationaal Landschap IJsseldelta aan Bureau IDMM gevraagd een oriëntatie/verkenning voor het maritiem erfgoed uit te voeren.

LEESWIJZER:

Er is gekozen voor een kernachtige notitie met uitgebreide bijlagen. Op deze manier heeft u snel inzicht in de materie en kan naar behoefte interessante achtergrondinformatie in de bijlagen gevonden worden.

De notitie start met een korte samenvatting.

Daarna wordt in hoofdstuk 3 uitgebreider ingegaan op het Nederlands maritiem erfgoed in haar “global” context. Wat zijn achtergronden en wat betekenen die voor de toekomst?

In hoofdstuk 4 wordt verslag gedaan van de verkenning die door IDMM is uitgevoerd. Op grond van die verkenning wordt in hoofdstuk 5 ingegaan op de toekomst van het maritiem erfgoed in de IJsseldelta, welke kansen liggen er en wat willen we er mee? Een en ander resulteert in hoofdstuk 6 in voorgestelde acties voor de korte en de langere termijn.

Tijdens de boeiende en inspirerende interviews kwam veel relevante en concrete informatie naar boven die per onderwerp verzameld is. Deze informatie kunt u vinden in bijlage 1. Tenslotte vindt u in de bijlagen de oorspronkelijke startnotitie, de gehanteerde vragenlijst, een lijst van de geïnterviewden en een literatuurlijst met websites.

Ik wens u veel leesplezier en als u vragen heeft sta ik u graag te woord.

Robbert van Hasselt, IDMM.

SAMENVATTING NOTITIE

CONTEXT

Maritiem erfgoed zit in onze genen, Nederland zou zonder ons maritiem erfgoed er geheel anders uit hebben gezien. De maritieme toekomst van Europa, Nederland en de IJsseldelta is gebaseerd op ons maritieme verleden en daarom zo belangrijk. Daarnaast vertegenwoordigt de combinatie van varend en onroerend erfgoed een bijzondere gebruikswaarde, een haven met historische schepen is pas echt een haven. Roerend en onroerend erfgoed verhogen samen de aantrekkelijkheid van de leefomgeving en zijn daarmee een economische factor van belang.

IJSSELDELTA

De IJsseldelta is een gebied waar water en maritiem erfgoed een centrale rol hebben gespeeld. De strijd tegen het water, de dijken, de gemalen, scheepsbouw, scheepvaart, de Hanzesteden met hun handel, turf voor het westen, zandwinning en visserij op IJssel en IJsselmeer zijn hiervan prachtige voorbeelden. Kampen, Zwolle, Zwartsluis, Hasselt en Genemuiden hebben ieder hun eigen maritieme verleden.

VERSNIPPERING EN REGIE

Behoudsorganisaties, ondernemers en overheden zijn actief met maritiem erfgoed, het grote enthousiasme en de kansen die er liggen vragen om een geregisseerde aanpak. Enerzijds om kansen te benutten en anderzijds om overlappingen en strijdigheden te voorkomen. Niemand zit bijvoorbeeld op 4 historische scheepswerven te wachten in de IJsseldelta. Wanneer behoudsorganisaties en ondernemers samenwerken, kan men bijvoorbeeld grotere evenementen/arrangementen aantrekken.

UITGANGSPUNTEN

Ontwikkeling van het maritiem erfgoed verhoogt de aantrekkelijkheid van IJsseldelta. Merkontwikkeling en internationalisering kunnen daarbij ondersteunen. De regionale identiteit en de aanwezigheid van maritieme objecten zijn bepalend bij de ontwikkeling van een gebied. De combinatie van varend en onroerend erfgoed maken van 1+1 3. Samenwerking van publieke en private partijen op basis van visie leidt tot een evenwichtige doordachte ontwikkeling van het maritiem erfgoed. Daarbij is het gebruik van het maritiem erfgoed het behoud van het erfgoed.

VOORGESTELDE ACTIES

1. Besluitvorming binnen de IJsseldelta over het vervolg na de huidige verkenning.
2. Overwegen oprichting maritiem platform IJsseldelta/Overijssel.
3. Een regionale, subregionale en provinciale samenhangende visie ontwikkelen.
4. Ondersteuning aan behoudsorganisaties en ondernemers bij het behouden, ontwikkelen en vermarkten van het maritiem erfgoed.
5. Organiseren van thematische netwerken, bijvoorbeeld over ligplaatsenbeleid of het ontwikkelen van arrangementen op IJsseldelta niveau.
6. Verband aanbrengen tussen maritiem erfgoed en andere cultuurhistorische elementen in de IJsseldelta; inbedden van maritiem erfgoed in grotere structuren;
7. Belangen vertegenwoordigen van maritieme spelers, ontwikkelingen signaleren en op reageren.
8. Na een proefperiode van 2 jaar beleid opstellen voor de langere termijn.

MARITIEM ERFGOED IN HAAR CONTEXT, DE ACHTERGRONDEN

Maritiem erfgoed is onlosmakelijk verbonden aan onze Nederlandse identiteit. Zonder maritiem erfgoed hadden wij nu ook niet onze maritieme bedrijven gehad. Maritiem erfgoed geeft ons de kans om ons mondiaal, nationaal en regionaal te onderscheiden.

Eigen haard is *goud* waard; wanneer maritiem erfgoed regulier onderdeel wordt van het landschap ontstaat een economische meerwaarde. Historische binnensteden met historische havens en schepen genereren economische concurrentiekracht. “Het geld dat we inzetten om ons erfgoed te behouden kan daadwerkelijk leiden tot economische baten¹”.

In de “new global competition for talent²” speelt de aantrekkelijkheid van een leefomgeving een grote rol. Wie nu de creatieve klasse van mensen aan zich weet te binden, die innovatieve bedrijvigheid met zich mee brengen, weet ook economische ontwikkeling te genereren. De creatieve klasse wil een aantrekkelijke omgeving met veel levend erfgoed, kunst en cultuur.

Maritiem erfgoed is een van die elementen die de aantrekkelijkheid van de leefomgeving verhoogt, daarmee toerisme kan stimuleren en burgers kan blijven boeien en binden. Gezien de demografische ontwikkelingen zal ook de aantrekkelijkheid van de leefomgeving een steeds grotere rol gaan spelen. Erfgoed benadrukt de eigen identiteit en zorgt voor zelfbewustzijn en biedt daarmee negatieve effecten van mondialisering het hoofd.

Roerend en onroerend erfgoed zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden, dat bewustzijn is tot het publiek allang doorgedrongen en begint nu ook nationaal in beleid door te dringen. In 2001 begon het ministerie van OCW met enige rijksbemoeienis. De MCN, mobiele collectie Nederland kreeg de taak de waarde, omvang en beheersproblematiek in kaart te brengen. Er is nu een beoordelingskader voor mobiel erfgoed. Dit waardestellend kader is ook voor varend erfgoed van toepassing³. Dit is echter een eerste aarzelende stap, er is nog geen wettelijk kader zoals voor onroerend mobiel erfgoed wel van toepassing is. Bijvoorbeeld komt varend erfgoed bij de meeste subsidieregelingen voor erfgoed nu niet in aanmerking. Ook is bijvoorbeeld onlangs uit Overijssel het ruim honderd jaar oude casco van een Hasselteraak genaamd Hiltje verkocht naar Rusland om daar haar leven als motorboot te gaan slijten, niemand die daar wakker van ligt.

Sinds 2000 staat maritiem erfgoed steeds meer in de belangstelling. De belevingswaarde ervan is hoog. Maritiem erfgoed beweegt niet alleen zelf maar beweegt ook mensen. Maritiem erfgoed kan rood groen en blauw met elkaar verbinden en is onlosmakelijk verbonden aan het gebruik van het landschap.

De som is meer dan het geheel van de delen, een haven zonder schepen is eigenlijk een vijver. Een historische sluis met een terrasje erbij leeft niet als er geen schepen langskomen. Als er een schip ligt dat gebruikt wordt en er ook iets verteld wordt over het vroegere gebruik van het schip en het gebied voelen we ons meer onderdeel van het geheel. Mensen willen graag weten hoe het vroeger was en waarom een bepaalde ontwikkeling werd doorgemaakt.

---

¹ Uit: “Eigen haard is goud waard”, Tom Bade en Gerben Smit.

² The flight of the creative class, Richard Florida.

³ Zie ook Erfgoed dat beweegt, waardering mobiele collectie Nederland.

RESULTATEN VAN DE VERKENNING ALGEMEEN

De IJsseldelta kent een rijke maritieme historie. Kampen, Zwolle, Genemuiden, Hasselt en Zwartsluis liggen allen aan het water en hebben ieder hun eigen maritieme historie. Binnen de kernen en de landelijke gebieden daaromheen leeft het maritiem erfgoed.

- Behoudsorganisaties restaureren en exploiteren werven en schepen.
- Ondernemers exploiteren schepen en ontwikkelen maritieme arrangementen.
- Overheden maken plannen voor historische havens en reageren wanneer zich maritieme vraagstukken aandienen.

Er is geen sprake van een geregisseerde ontwikkeling van het maritiem erfgoed waarbij de IJsseldelta in haar samenhang wordt bekeken.

Wel is er in het veld een enorme rijkdom aan ideeën om het maritiem erfgoed in de IJsseldelta verder vorm te geven. Dat vraagt om beleid en regie, overheden willen weten wat gewenste ontwikkelingen zijn en welke ontwikkelingen ondersteuning verdienen. Behoudsorganisaties vragen zich af waarom het ene initiatief wel en het andere niet gesubsidieerd wordt. Ondernemers, behoudsorganisaties en schippers hebben soms moeizame contacten met overheden en voelen zich niet altijd gehoord of begrepen. De vraag om regie, samenwerking en visie ontwikkeling kwam in de gevoerde gesprekken regelmatig naar voren.

Langzamerhand ontstaat bij overheden en private partijen behoefte aan meer gerichte samenwerking. Men is zich meer bewust van de mogelijkheden die het maritiem erfgoed kan bieden. Niet voor niets is er voor gekozen om als merk van het gebied te kiezen voor water als vriend en vijand.

Over het algemeen zien geïnterviewden een rol weggelegd voor een maritiem platform. De vraag is uiteraard hoe dit er dan uit moet komen te zien en wie er gaan participeren.

De kop van Overijssel heeft belangstelling getoond voor dit IJsseldelta initiatief en heeft ook maritiem erfgoed in haar gebied. Dit roept de vraag op of het zinnig is om samenwerking op Overijssels niveau te initiëren.

HISTORISCHE HAVENS

Kampen heeft een haven die voor de helft historisch is, Zwolle heeft prachtige mogelijkheden om historische havens te ontwikkelen en nog geen concrete plannen. Gemeente Steenwijkerland is met name voor Hasselt en Zwartsluis plannen aan het ontwikkelen.

*Een haven
zonder schepen
is een vijver.*

Het realiseren van een museumhaven is niet altijd eenvoudig en vraagt vaak om infrastructurele aanpassingen, aanpassingen in het ligplaatsenbeleid, aanpassingen in het bestemmingsplan walaansluitingen, overleg en informatie aan omwonenden.

De vraag naar ligplaatsen van historische schepen is wisselend. Hoe centraler (lees de Randstad) de ligging van de haven, hoe makkelijker het is om monumentale schepen te krijgen.

Het hebben van een historische haven met schepen heeft aantrekkelijke kanten, schepen geven een haven een functie en levendigheid, het aanzicht van het gebied wordt aantrekkelijker. Het onroerend goed (dus ook OZB) wordt meer waard en de baatbelasting kan toenemen. Wanneer evenementen georganiseerd worden vormen de haven en de schepen al een belangrijk decor. Bewoonde schepen in stadscentra verhogen daar ook de sociale controle en sociale samenhang. Bedrijven op schepen kunnen een aantrekkelijke optie zijn voor de creatieve klasse, bijvoorbeeld een architectenbureau, een galerie of een adviesbureau. Op deze manier wordt bedrijvigheid naar het centrum getrokken.

Veel gemeentes in Nederland hebben of ontwikkelen historische havens.

SCHEEPSWERVEN

Het ontwikkelen van historische scheepswerven complex, over het algemeen is het moeilijk om ze rendabel te maken. Er zijn nu in de IJsseldelta maar vooral ook daarbuiten veel plannen in ontwikkeling voor historische scheepswerven. Ten aanzien van de exploitatie maakt dit de spoeling dunner, ook voor werven die nu commercieel werken. In de IJsseldelta zijn geen monumentale werven omdat oude werven niet bewaard zijn gebleven. Werven zijn publiekstrekkers, het is altijd mooi om te zien hoe een schip te water gaat of gerestaureerd wordt. Bij open dagen komen er veel mensen op af.

Scheepswerven worden gezien als goed voor de werkgelegenheid, voor opleiding en werkervaring. Historische werven hebben een sterke aantrekkingskracht en kunnen vaklieden in opleiding de liefde en vakbekwaamheid voor het vak bijbrengen.

Stichting Historisch Maritiem Zwolle wil een werf bouwen waar later het Zwolsch beurtschip gebouwd kan worden. De botterstichtingen ZS 13 uit Zwartsluis en het Venose Skutien uit Vollenhove willen samen een historische scheepswerf ontwikkelen met een visafslag. In Kampen staat de Koggewerf die in bedrijf is, zij willen graag een helling om de werf beter te kunnen exploiteren.

SCHEPEN

Schepen vormen een zeer aantrekkelijk onderdeel van het maritiem erfgoed. Gelukkig zijn veel schepen behouden en met veel inzet gerestaureerd. Nog steeds worden er schepen gerestaureerd. Een schip ouder dan 50 jaar en uiterlijk overeenkomend met hoe het 50 jaar geleden er uit zag komt in aanmerking voor een monumentale status. Een groot deel van de schepen is goed te exploiteren. Schepen zijn de grote publiekstrekkingen bij maritieme evenementen.

In Zwartsluis heeft de stichting ZS 13 een houten botter, de ZS 13. Het schip is helemaal gerestaureerd door veel vrijwilligers en wordt ingezet bij diverse arrangementen.

In Hasselt ligt een Hasselteraak, die is in prive bezit. Gemeente Hasselt zou graag bij de Kalkovens ook een Hasselteraak willen. Voorts zijn er plannen voor de bouw van een Overijsselse praam, een scheepstype dat in de vrachtaart rond 1900 een zeer belangrijke rol speelde in de regio.

Zwolle heeft diverse schepen in haar havens liggen, al dan niet of gedeeltelijk origineel.

Stichting Historisch Maritiem Zwolle wil een replica bouwen van een oud beurtschip dat rond 1600 (ws 1620) voer tussen Zwolle en Amsterdam. Een klassieke salonboot die culinaire rondvaarten in de Zwolse grachten zou uitvoeren kan de stad een ander aanzicht geven.

In Kampen zijn verschillende stichtingen die ondermeer de Kamper Kogge, drie bidders en een aantal punters onderhouden en exploiteren. Ook is er een stichting die een pluut restaureert.

Daarnaast is er de Rederij van Campen, zij verhuren hun eigen schip de Jannes van Campen en organiseren ook de boekingen voor bijvoorbeeld de Kamper Kogge.

De Veerman van Kampen is een opgebouwd vrachtschip met een klassieke uitstraling, zij organiseren arrangementen in de IJsseldelta.

In Steenwijk wordt door scheepswerf de Scheepsjutter de “Wilhelmina Catharina” gerestaureerd. Dit is een Klassieke Salonkruiser van 18 meter, het is een bijzonder mooi schip met een rijke historie. Zij gaan richten zich het luxe toerisme, boot heeft maximaal 12 gasten, en wil arrangementen koppelen met restaurants in de regio.

ARRANGEMENTEN

Maritiem erfgoed is goed te vermarkten middels arrangementen. Binnen de IJsseldelta zijn verschillende arrangementen. De IJsseldelta kiest voor hoogwaardig en duurzaam toerisme, maritiem erfgoed kan daar in belangrijke mate aan bijdragen; een klassieke salonboot trekt ander publiek als de gemiddelde Jan Plezier.

Ondernemers kunnen zich in een aantal gevallen beter afstemmen op wat de markt vraagt. Zo zijn er op dit moment onvoldoende verblijfsaccommodaties in de regio. Ook hotelschepen en stilliggende charterschepen zouden in een behoefte kunnen voorzien, www.boatandbreakfast.nl bestaat al en kan weer gecombineerd worden met arrangementen.

In dezelfde lijn worden de mogelijkheden voor meerdaagse arrangementen onvoldoende benut.

Er is vaak een slechte match met de keten in het arrangement. De Veerman van Kampen kan bijvoorbeeld vaak moeilijk een ligplaats in Zwartsluis krijgen tijdens het rondje IJsseldelta, havenmeesters zijn niet altijd toeschietelijk. Ook is er niet altijd kennis van de mogelijkheden in het gebied en wordt daar onvoldoende gebruik van gemaakt. Bijvoorbeeld het opnemen van bezoek aan het tapijtmuseum in Genemuiden tijdens het rondje IJsseldelta.

In gezamenlijke marketing is een wereld te winnen. Wanneer de aanbieders van arrangementen zich ook gezamenlijk presenteren krijgt enerzijds een bezoeker snel een beeld van de beschikbare maritieme arrangementen en anderzijds ontstaat meer kritische massa om een goed PR beleid te voeren.

MARITIEME EVENEMENTEN

De maritieme evenementen die georganiseerd worden lopen altijd goed. Er komen veel mensen op af, veel mensen komen uit de regio, het is niet bekend hoeveel mensen van buiten de regio komen. Voor toeristen en mensen uit de regio zijn de evenementen aantrekkelijk. De middenstand is er blij mee.

Hassailt, Sail Kampen en de sleepbotendagen hebben een bovenregionale aantrekkingskracht.

De meeste geïnterviewden willen graag een gecoördineerde aanpak. Inventariseren wat we hebben, wie komen er op af, hoe maken we gemeenschappelijkheid? Bijvoorbeeld tijdens Hassailt reclame maken voor Sail Kampen. Zorgen dat je elk jaar wat hebt is van belang.

MERKONTWIKKELING VAN DE IJSSELDDELTA

Maritiem erfgoed kan een belangrijke rol spelen. Maritiem erfgoed beweegt, schepen bewegen, maar mensen worden er ook door bewogen, de belevingswaarde is hoog.

Het programma van de IJsseldelta is erg gericht op het platteland, producten van boeren, veeteelt etc. De randen er omheen zijn onderbelicht. Wat kun je met de IJssel, wat kun je met de bruine vloot, vroegere zandwinning en visserij?

ONDERWIJS

Maritiem erfgoed kan een belangrijke rol spelen in het onderwijs, in het bijzonder omdat de belevingswaarde zo hoog is en omdat het gaat om historie van het dorp of de stad waar de kinderen vandaan komen en opa of oma nog herinneringen hebben aan vissen met een botter bijvoorbeeld. Maritiem erfgoed kan ook te leuk worden, varen op een botter is prachtig, tegelijkertijd gaat het wel om het kweken van een ruimtelijk historisch bewustzijn, dat moet wel blijven hangen bij de kinderen.

Gezamenlijke ontwikkeling van lesprogramma's is aantrekkelijk, je hoeft niet iedere keer zelf het wiel uit te vinden. Mogelijk kunnen het HCO en de stichting kunst en cultuur daar een rol in spelen. Met MDA's, (mobile digital assistent), zijn allerlei leuke spellen te bedenken die een relatie leggen met de historie. Voor Zwolle is bijvoorbeeld een spel wat met een MDA gespeeld kan worden, het geheim van de Graaf van Sassendonk.

RUIMTELIJKE ORDENING

De IJsseldelta is een bijzonder gebied. De combinatie van groen, blauw en rood is sterk en verdient aandacht. Met varend erfgoed kunnen verbindingen gemaakt worden. Water verbindt cultuur, natuur, stad en land.

De IJsseldelta kan zich meer bewust worden van haar Genius Loci, wat is de ruimtelijke kwaliteit van het gebied? De IJsseldelta heeft een rijke geschiedenis met water, daarover is relatief weinig bekend, een kennisimpuls, historisch onderzoek kan daar aan bijdragen. De IJsseldelta was vroeger een spannend gebied, het ligt nu tam achter de dijken, de planologische sensatie is wat weg.

Scheepvaart is altijd een natuurlijk verbindingsmiddel geweest. Rondvaarten kunnen gekoppeld worden aan attracties op het land. Verbindingen tussen stad en land kunnen er mee gelegd worden. Zorg voor plaatselijke informatie, verhalenvertellers, bordjes bij schepen. Veel bezoekers uit de regio en daarbuiten willen graag ter plaatse de historie beleven. Maritiem erfgoed beweegt, ruikt en werkt.

Het vaarwater in de IJsseldelta biedt veel mogelijkheden en is ook voor verbetering vatbaar, sommige bruggen zijn niet beweegbaar en of te laag, vaarten soms te ondiep of er liggen dammen. Een knelpunten analyse is hier op haar plaats.

FINANCIERING

Provincie Overijssel geeft aan projecten te willen subsidiëren met een overstijgend karakter. Op die manier wordt samenhang in de historische context verbeterd en voorkomt men geïsoleerde versnipperde initiatieven.

Behoudsorganisaties hebben moeite met subsidies aan te vragen, het is niet een taak die hen ligt, men ervaart het vaak als stroperig. Verenigingen en stichtingen hebben veel potentie zijn echter niet altijd sterk in strategisch beleid Het zou goed zijn om daar een consulent voor te hebben.

Bovendien is de eenduidigheid in provinciaal en gemeentelijk subsidie land soms zoek, waarom wordt het ene project wel en het andere niet gefinancierd?

MARITIEM PLATFORM EN PUBLIEK PRIVATE SAMENWERKING

Over het algemeen is men voor samenwerking en het oprichten van Maritiem platform. Er liggen veel kansen in gezamenlijke promotie, onderzoek en geregisseerde ontwikkeling. Maritiem erfgoed is een beleidsmatig een witte vlek in Overijssel, iedereen is er wel van overtuigd dat de waarde ervan hoog is voor het gebied. Middels een platform kan ontwikkeling van het maritiem erfgoed beter georganiseerd worden. Er zijn verschillende platforms in het land, in Zeeland, Zuid-Holland en Groningen zijn soortgelijke initiatieven. Professionele ondersteuning van de platforms is van belang.

RAAKVLAKKEN MET PROGRAMMA'S CULTUUR EN RUIMTE

Provincie Overijssel kent het programma cultuur en ruimte, analoog aan de Belvédère gedachte gaat dit uit van het landschap, het gebruik van de historische elementen met een blik naar de toekomst. Dit programma heeft middelen voor onderzoek en kan bijdragen aan een breder project. De provinciale cultuurnota zegt niets over maritiem erfgoed, maritiem erfgoed staat nergens in maar is wel een belangrijk element in de IJsseldelta.

BURGERPARTICIPATIE EN SOCIALE SAMENHANG

Binnen alle behoudsstichtingen zijn veel vrijwilligers actief. Men heeft iets met de regionale identiteit en zet zich daar graag voor in. Dit potentieel van mensen kan optimaal gebruikt worden, er zijn veel vrijwilligers die brug of sluiswachter willen worden, daarmee kun je het draagvlak onder algemene voorzieningen vergroten.

EUROPA

Europa biedt veel mogelijkheden, op dit moment wordt er in de IJsseldelta niet veel mee gedaan. De Hanzestad samenwerking is op dit moment de duidelijkste link met Europa, maar op dit moment niet erg actueel.

De Kamper Kogge heeft de sterkste internationale oriëntatie, er is een internationale Kogge Compagnie, volgend jaar komen een aantal Kogge's uit Europa naar Kampen. De Kamper Kogge heeft in 2004 de Ommelandvaart gehouden waarbij Denemarken, Zweden en Duitsland werden aangedaan. Deze tocht heeft voor de Kamper Kogge een blijvende spin off opgeleverd, het internationale karakter ervan leverde veel publiciteit op.

Europese projecten kunnen veel opleveren in de zin van uitwisseling, samenwerking, delen en gebruiken van deskundigheid, bewustwording van het eigen maritieme erfgoed, promotie en publiciteit en aanvullende financiering.

ONDERZOEKEN, PUBLICATIES

Een Overijsselse inventarisatie van het maritiem erfgoed is tot op heden nooit uitgevoerd. De IJsselacademie zou daar een rol in kunnen spelen. In het maritiem onderzoek meenemen wat met water gerelateerd is, denk aan veermannen, herbergen aan het water en veerboten. Op grond van de historie kan vervolgens gekeken worden wat er nog aan maritieme objecten over is gebleven en hoe we die in de toekomst kunnen gebruiken. Visserij en zandwinning op de IJssel lijken onderbelichte elementen, hoe ging dat vroeger precies, wat kunnen we er mee in de toekomst?

Daarnaast valt te denken aan publicaties, verhalen van oude schippers, werfbazen, reders, een boekje over zandwinning in de IJssel, visserij in de Mastenbroekerpolder etc.

DE TOEKOMST VAN MARITIEM ERFGOED IN DE IJSSELDDELTA, EEN STRATEGISCH ADVIES

De huidige verkenning door IDMM is te beperkt om tot een gedragen strategische visie te komen. Echter op grond van de gevoerde gesprekken en expertise van IDMM zijn wel een aantal uitgangspunten te formuleren die als basis kunnen dienen voor het ontwikkelen van een visie.

UITGANGSPUNTEN

BEWUSTWORDING

Maritiem erfgoed is een van de belangrijke elementen om de IJsseldelta als leefgebied aantrekkelijker te maken. Een aantrekkelijk leefgebied trekt en behoudt mensen voor de IJsseldelta, trekt daarmee nieuwe economische activiteiten aan en stimuleert het toerisme.

Historisch onderzoek naar het maritieme IJsseldelta verleden draagt bij aan de mogelijkheden voor het inzetten van maritiem erfgoed nu.

Bij de merkontwikkeling van het gebied speelt maritiem erfgoed een essentiële rol. In het marketingplan voor de IJsseldelta is “Water, vriend en vijand” als centraal thema gekozen.

INTERNATIONALISERING

Internationalisering draagt in belangrijke mate bij aan het vermarkten en doorontwikkelen van ons maritiem erfgoed. Internationale samenwerking leidt tot kennisverbreding, waardering van eigen en andermans activiteiten en tot veel aandacht en publiciteit.

RUIMTELIJKE ORDENING

Mobiel, (rijdend, vliegend en varend) erfgoed geeft het landschap een extra functie en hoort daarom meegenomen te worden in de ruimtelijke ordeningsprocessen.

REGIONALE IDENTITEIT

Regionale identiteit en aanwezigheid van historische elementen zijn bepalend bij de maritieme ontwikkeling van een gebied. Daarmee worden authenticiteit en diversificatie gestimuleerd en wordt ongezonde concurrentie tegengegaan.

ONDERSTEUNING

Behoudsorganisaties en ondernemers spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling en het vermarkten van maritiem erfgoed en dienen daarbij ondersteund te worden.

SAMENWERKING

Publiek private samenwerking aangaande maritiem erfgoed leidt tot een gerichte en vruchtbare ontwikkeling van het maritiem erfgoed. Partijen hebben een platform waar zij elkaar regelmatig ontmoeten, knelpunten worden gesignaleerd, onderkend en waar kansen worden genomen.

Bij het toeristisch vermarkten van maritiem erfgoed leidt samenwerking tot de gewenste kritische massa die voor een sterke promotie van belang is.

Door een goed ketenbeheer kan het toeristisch aanbod belangrijk verbeterd worden. Het marketingplan van de IJsseldelta vormt daarbij een eerste startpunt.

Samenwerking dient op regionaal, subregionaal en provinciaal niveau in een tijdsperspectief van verleden naar toekomst plaats te vinden. Dit leidt tot een geregisseerde ontwikkeling waarbij gebieden hun regionale identiteit optimaal ontwikkelen in samenhang met de regio's om hen heen

---

GEBRUIK IS BEHOUD

Gebruik van maritiem erfgoed is behoud van maritiem erfgoed. Maritiem erfgoed dat niet gebruikt wordt, lees niet geëxploiteerd is bijna onbetaalbaar. Bij alle projecten is een goede marktoriëntatie met een exploitatieplan van belang.

VOORGESTELDE ACTIES

ACTIES KORTE TERMIJN - 2008

- Bespreken van de notitie “IJsseldelta in maritiem perspectief” en de uitkomsten van het minisymposium “IJsseldelta maritiem” binnen de stuurgroep van de IJsseldelta.
  - Vervolgtraject vaststellen naar aanleiding van de voorgestelde acties.
  - Vaststellen welke spelers een rol kunnen krijgen in de voorgestelde acties en daarbij de oprichting van een maritiem platform overwegen. Voor het maritiem platform is draagvlak en het kan een belangrijk instrument zijn om de voorgestelde acties te realiseren.
- Overwegen of samenwerking op IJsseldelta niveau of op provinciaal ingezet gaat worden.
- Indien gekozen wordt voor het oprichten van een “platform IJsseldelta/Overijssel Maritiem” deelnemende organisaties bepalen en vragen, zorgdragen voor financiering, hen de opdracht laten formuleren, afstemmen en starten.

ACTIES MIDDELLANGE TERMIJN – 2009/2010

- Volgens een model op gemeentelijk niveau maritieme meerjarige beleidsvisies opstellen. Deze vervolgens beoordelen op onderlinge samenhang, relatie met regionale identiteit en de relatie met de regio's buiten de IJsseldelta. Een meerjarige beleidskader/maritieme visie opstellen, prioriteiten stellen en keuzes maken. Nieuwe initiatieven worden getoetst aan het beleidskader, voorts worden proactief ontwikkelingen gestimuleerd die passen binnen de geformuleerde visie.
- Ondersteuning bieden aan behoudsorganisaties bij de restauratie en exploitatie van hun maritiem erfgoed door het aanbieden van trainingen en beleidsmatige ondersteuning gericht op het ontwikkelen van "earned income" strategieën en het meten van de maatschappelijke opbrengsten van investeringen. (SROI, Social Return Of Investment⁴).
- Ondersteuning bieden aan ondernemers en behoudsorganisaties bij het vermarkten van maritiem erfgoed. Ondersteuning bieden bij het ontwikkelen van nieuwe producten, gezamenlijke PR, merkontwikkeling, afstemming op de vraag van de markt, ketenbeheer, workshops en secretariële ondersteuning.
- Organiseren van thematische netwerken voor belanghebbenden afhankelijk van de vraag. Bijvoorbeeld een netwerk van organisaties die havens met historische schepen ontwikkelen, een netwerk aantrekken en organiseren van maritieme evenementen of het bundelen van inzetten van kennis over restaureren van schepen.
- Signaalfunctie en belangenbehartiging middels het platform, inventariseren gezamenlijke belangen en deze vertegenwoordigen. Bijvoorbeeld bij planologische processen, strijdig ligplaatsen beleid van Rijkswaterstaat, kansen of problemen die maritieme ondernemers en overheden ervaren etc.
- Internationalisering; opzetten van internationale projecten voor kennisuitwisseling om de IJsseldelta maritiem beter op de kaart te zetten, regionaal, nationaal en Europees.

---

⁴ Zie ook handboek voor sociaal ondernemen in Nederland en Zelffinanciering voor sociale ondernemers, Boris Fransen en Peter Scholten.

LANGE TERMIJN -2011/2012 EN VERDER.

- Onderzoek doen naar wenselijkheid om genoemde activiteiten regulier in te bedden, is voortzetting gewenst en in welke vorm? Afhankelijk van de uitkomsten toewerken naar reguliere inbedding van activiteiten vanaf 2012.